

8. Poradce v profesním poradenství

Dagmar Svobodová

8. Poradce v profesním poradenství

- 8.1 Sociální role poradce v profesním poradenství
- 8.2 Kvalifikace poradce v profesním poradenství
- 8.3 Instrumentální, sociální a expresivní kompetence poradce v profesním poradenství

Role poradce jako *poskytovatele* facilitativní poradenské intervence je determinována z hlediska pohledu poradce na problém klienta pružností stylu *nabídky* facilitativní poradenské intervence klientovi.

Poradci pracují s klienty podle svých schopností a svého postavení. Jako cílová skupina poradenských koncepcí poradci z hlediska změn v organizaci poradenské intervence, v její metodologii a obsahu musejí projít speciálním výcvikem dřív, než dochází k jakýmkoliv změnám v poradenském *curriculu*.

Poradce v roli poskytovatele facilitativní poradenské intervence se nepovažuje za *experta na život* a netrpí *bludem omnipotence*. Poradce ví, že v lidských životech klientů nebude nikdy existovat lineární kauzalita, kdy stejná příčina povede k podobným následkům. Expertům *receptů na život*, jak správně upřesňovat a konkretizovat u klientů řešení problému, totiž *odzvonilo*.

Z uvedeného důvodu se poradci zamýšlejí, jaké vlastnosti a principy jsou významné při výkonu jejich profese ve facilitativní poradenské intervenci s klienty.

Metodika facilitativní poradenské intervence preferuje odlišné základní charakteristiky poradce, které popisují v knize *Poradenský proces* Gabura a Pružinská (1995).

Hodnotící poradce direktivně vede, hodnotí klienta, jeho postoje, chování a rozhoduje o tom, jaký druh jednání je přiměřený. Kritizuje nebo chválí klienta a vztah obou sociálních aktérů je ve facilitativní poradenské intervenci nevyvážený.

Interpretující poradce komentuje problém klienta. Hledá klíč k pochopení kauzality problému a mívá nesrozumitelný styl poradenské práce. Klienti nechápou ve facilitativní poradenské intervenci jeho konstrukty, protože jeho poradenská komunikace je složitá a interpretace nejednoznačné.

Supportivní poradce klienta hodně podporuje, pomáhá mu chránit ho. Přebírá však za něho odpovědnost a nechává klienta závislého na poradenské intervenci. Hrozí zde přenos proti-přenos.

Další sociální role profesního poradce

Naslouchající poradce je zaplavený touhou po informacích. Dlouze exploruje klienta v oblastech, které s problémem nesouvisí. Nezastavuje se ani u relevantních informací, hned pátrá dále. Klienti jsou průběžně pod palbou otázek a mívají pocit zasahování do soukromí.

Aktivní poradce tlačí klienta k aktivitě. Neposkytuje však klientovi dostatečný prostor k přemýšlení strategie a na zpracování materiálu. Vnáší do poradenské intervence dynamiku, ale také netrpělivost a předčasná rozhodnutí.

Reflexivní poradce dává klientovi najevo, že mu rozumí. Nevnáší do facilitativní poradenské intervence své interpretace, nechává iniciativu na klientovi a umožňuje mu transparentně projevit vlastní návrhy. Podporuje klientovu nezávislost, kompetence nepřebírá za klienta odpovědnost.

8.2 Kvalifikace poradce v profesním poradenství

Kvalifikaci lze chápat jako odbornou profesní přípravu, kterou Palán ve *Výkladovém slovníku vzdělávání dospělých* (1997) rozděluje na *objektivní* kvalifikaci a *subjektivní* kvalifikaci. Do *objektivní* kvalifikace Palán zařazuje požadavky na profesní způsobilost pracovníka vyplývající z náročnosti, charakteru, tempa a odbornosti práce. Do *subjektivní* kvalifikace Palán zařazuje schopnosti, dovednosti, návyky, zkušenosti, postoje a kompetence pracovníka získané během profesního života s potenciální možností pro výkon určité pracovní činnosti.

Jaký je soulad mezi profesní způsobilostí a subjektivní kvalifikací poradců k facilitativní poradenské intervenci s klienty? Viděno z uvedeného hlediska se zdá, že soulad mezi profesní způsobilostí poradců a jejich subjektivní kvalifikací k facilitativní poradenské intervenci s klienty chybí. V této souvislosti lze očekávat, že zajištění souladu mezi profesní způsobilostí poradců k facilitativní poradenské intervenci a jejich subjektivní kvalifikací klientů bude úkolem jejich dalšího vzdělávání.

- Z důvodu zajištění souladu mezi *profesní způsobilostí* poradců a jejich *subjektivní kvalifikací* reaguje odbor dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) MŠMT ČR na oblast výchovného poradenství pro klienty středních škol. Odbor DVPP MŠMT ČR připravil legislativní úpravu vyhlášky č. 61/1985 zákonem *o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů*. MŠMT ČR je zmocněno stanovit prováděcím právním předpisem druhy a podmínky DVPP, včetně způsobu jeho ukončení.**
- Nově je zaveden tzv. *kariérní systém* pedagogických pracovníků, jehož cílem je poskytovat pedagogům studium ke splnění kvalifikačních předpokladů. Kariérní systém pedagogických pracovníků je tvořen souborem pravidel stanovených pro zařazení pedagogických pracovníků do tzv. *kariérních stupňů*. Kariérní stupeň je určen popisem činností, odbornou kvalifikací, příp. dalšími kvalifikačními předpoklady a systémem hodnocení, které musí pedagogický pracovník plnit, aby tyto činnosti mohl vykonávat.**
- Zařazení pedagogického pracovníka do *vyššího kariérního stupně* je podmíněno výkonem činností (řídících nebo specializovaných, metodických a metodologických činností zejména z hlediska psychické námahy a náročnosti na přípravu), plněním odborné kvalifikace podle § 6 až 21 a u činností, které stanoví MŠMT ČR prováděcím právním předpisem a plněním dalších kvalifikačních předpokladů.**

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů pokračuje doporučením o studiu pro výchovné poradce.

Studium pro výchovné poradce je určeno zkušeným pedagogům s minimální délkou pedagogické praxe v rozsahu dvou až pěti let. Absolvováním studia pro výchovné poradce s mohou zkušení pedagogové zařadit do kariérního systému pedagogických pracovníků.

Absolvent studia výchovného poradenství získává specializaci v základním oboru zaměřenou na oblast pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie. Uvedená specializace je předpokladem pro výkon specializované metodologické činnosti výchovného poradce.

- Studium pro výchovné poradce zabezpečují vysoké školy na základě akreditovaného vzdělávacího programu MŠMT ČR v rámci celoživotního vzdělávání v trvání minimálně čtyř semestrů. Studium pro výchovné poradce je organizováno formou kombinovaného nebo distančního studia v délce 250 vyučovacích hodin. Studium výchovného poradenství je ukončeno obhajobou závěrečné písemné práce, vykonáním závěrečné zkoušky před komisí a vydáním osvědčení o profesní způsobilosti k výkonu výchovného poradenství.
- Poradenské aktivity výchovného poradce na střední škole jsou různorodé, proto je třeba vytvořit obsahový, časový a organizační rámec vzdělávacích programů pro jednotlivé poradenské činnosti a stanovit minimální obsah a rozsah studia výchovného poradenství. Z organizačních důvodů se nepředpokládá zahájení studia výchovného poradenství v České republice dříve než v roce 2006.

8.3 Instrumentální, sociální a expresivní kompetence

Kompetenci definuje britská *Národní rada pro odbornou kvalifikaci* (National Council for Vocational Qualifications = NCVQ) v roce 1988 jako schopnost přenášet znalosti a dovednosti do nových situací v určité oblasti povolání.

Kompetence v pojetí NCVQ zahrnuje organizaci a plánování práce, inovací a vyrovnávání se s nerutinnými činnostmi. Kompetence obsahuje podle názoru NCVQ osobní efektivitu, která je na pracovišti potřebná při kooperaci se spolupracovníky, manažery a klienty.

V této souvislosti lze chápat kompetenci jako *kompetentní jednání* ve smyslu *jednat odpovědně a se znalostí věci*. Z toho vyplývá, že být kompetentní znamená mít *příslušnou pravomoc a vědět, jak jednat, být způsobilý a oprávněný* v určité oblasti povolání.

S odkazem na rozdělení objektivních, sociálních a subjektivních aspektů podle *tří světů* lze vytvořit vztahový rámec *kompetencí* s poznatky a inventářem dovedností, které potřebují poradci v profesním poradenství.

Van der Laan (1998) v knize *Otázky legitimace sociální práce* vymezuje rámec kompetencí podle *tří světů*:

- Z hlediska objektivních souvislostí podle pravdivosti faktů vymezuje *instrumentální kompetenci*. *Instrumentální kompetenci* z hlediska pravdivosti faktů lze doporučit poradci uplatňovat při seznamování klientů se *vzdělávací soustavou a celkovou strukturou světa práce*.
- Z hlediska sociálních otázek podle správnosti norem vymezuje *sociální kompetenci*. *Sociální kompetenci* z hlediska správnosti norem lze doporučit poradci využívat při *seznamování klientů s právním a institucionálním rámcem poradenského systému*.

Z hlediska subjektivního vyjádření podle věrohodnosti formy vyjádření vymezuje *expresivní kompetenci*. *Expresivní kompetenci* z hlediska věrohodnosti forem vyjadřování lze doporučit uplatňovat poradci při získávání znalostí o *postojích klientů k řešení problému*.